

Wyrok z dnia 6 lipca 2005 r.

III PK 50/05

Dyrektor przedsiębiorstwa państwowego ma prawo do odprawy w wysokości sześciomiesięcznego wynagrodzenia na podstawie art. 39 ustawy z dnia 25 września 1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych (jednolity tekst: Dz.U. z 1991 r. Nr 18, poz. 80 ze zm.), także po wejściu w życie art. 12 ustawy z dnia 3 marca 2000 r. o wynagradzaniu osób kierujących niektórymi podmiotami prawnymi (Dz.U. Nr 26, poz. 306 ze zm.).

Przewodniczący SSN Kazimierz Jaśkowski (sprawozdawca), Sędziowie SN: Jerzy Kwaśniewski, Maria Tyszel.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 6 lipca 2005 r. sprawy z powództwa Marka K. przeciwko Przedsiębiorstwu Państwowej Komunikacji Samochodowej w H. o odprawę pieniężną, na skutek kasacji powoda od wyroku Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 25 sierpnia 2004 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i sprawę przekazał Sądowi Apelacyjnemu w Lublinie do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e n i e

Powód Marek K., były dyrektor strony pozwanej, w sprawie przeciwko Przedsiębiorstwu Państwowej Komunikacji Samochodowej w H. o odprawę, wniósł kasację od wyroku Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 25 sierpnia 2004 r. [...]. Zaskarżonym wyrokiem oddalono jego apelację od wyroku Sądu Okręgowego, oddalającego powództwo o odprawę przewidzianą w art. 39 ustawy z dnia 25 września 1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych (jednolity tekst: Dz.U. z 1991 r. Nr 18, poz. 80 ze zm.). Zdaniem Sądu ten przepis został w sposób pośredni uchylony przez art. 12 ustawy z dnia 3 marca 2000 r. o wynagradzaniu osób kierujących niektórymi podmiotami prawnymi (Dz.U. Nr 26, poz. 306 ze zm.). W kasacji powód zarzucił naru-

szenie art. 39 ustawy o przedsiębiorstwach państwowych w związku z art. 12, art. 13 i art. 17 ustawy z dnia 3 marca 2000 r.

Pozwane Przedsiębiorstwo wniosło o odrzucenie kasacji lub odmowę przyjęcia jej do rozpoznania i zasądzenie kosztów procesu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja jest uzasadniona. Zgodnie z art. 39 ust. 1 ustawy o przedsiębiorstwach państwowych w przypadku odwołania dyrektora przysługuje odprawa w wysokości sześciomiesięcznego wynagrodzenia. Przepisy ust. 2 i 3 tego artykułu przewidują wyłączenia prawa do odprawy, co jednak nie zachodzi w rozpoznawanej sprawie. Natomiast przepis art. 12 ustawy z dnia 3 marca 2000 r. stanowi, że w razie odwołania ze stanowiska lub rozwiązania umowy o pracę albo umowy cywilnej będącej podstawą zatrudnienia przez podmiot zatrudniający, z innych przyczyn niż naruszenie podstawowych obowiązków ze stosunku zatrudnienia, osobom określonym w art. 2 może być przyznana odprawa w wysokości nie wyższej niż trzykrotność wynagrodzenia miesięcznego. Przepis art. 2 tej ustawy wymienia znaczną grupę osób wykonujących funkcje kierownicze, obejmuje on także dyrektorów przedsiębiorstw państwowych (art. 1 pkt 1 w związku z art. 2 pkt 1 tej ustawy).

Sąd Najwyższy podziela pogląd wyrażony w wyroku tego Sądu z dnia 3 grudnia 2003 r., I PK 113/03 (OSNP 2004 nr 21, poz. 364), iż uprawnienie do odprawy pieniężnej przysługującej dyrektorowi przedsiębiorstwa państwowego na podstawie art. 39 ust. 1 ustawy o przedsiębiorstwach państwowych, nie zostało uchylone przez unormowania zawarte w art. 12, art. 13 i art. 26 ustawy z dnia 3 marca 2000 r. Ustawa ta (art. 17) znowelizowała ustawę o przedsiębiorstwach państwowych, jednakże pozostawiła jej art. 39 bez zmian. Przepis art. 12 ustawy z dnia 3 marca 2000 r. ma zastosowanie jedynie do tych składników stosunku pracy, które nie zostały określone w innych ustawach. Sankcja nieważności (art. 13 tej ustawy) dotyczy tylko tych elementów stosunku pracy, które są ustalane przez strony w wysokości wyższej niż określona w ustawie. Fakultatywne przyznanie odprawy na podstawie art. 12 ustawy z dnia 3 marca 2000 r. obejmuje wszystkie osoby wymienione w jej art. 2 (w związku z art. 1). Dlatego we wskazanym wyroku z dnia 3 grudnia 2003 r. przyjęto, że przepis art. 39 ustawy o przedsiębiorstwach państwowych jest przepisem szczególnym w stosunku do art. 12 ustawy z dnia 3 marca 2000 r. Trzeba mieć bowiem na

względnie, że skoro obie ustawy mają różny zakres obowiązywania, to przy ocenie, która z nich jest ogólna, a która szczególna, należy przyjąć odpowiednie kryteria.

Sądy rozpoznające niniejszą sprawę uznały, że ustawą ogólną jest ustawa o przedsiębiorstwach państwowych, gdyż reguluje całokształt zagadnień związanych z funkcjonowaniem tych przedsiębiorstw, a ustawa z dnia 3 marca 2000 r. reguluje tylko kwestię zasad wynagradzania. Zdaniem Sądu Najwyższego nie jest to słuszne z uwagi na zastosowanie błędnego kryterium oceny. W sprawie nie chodzi bowiem o ogół zagadnień związanych z funkcjonowaniem przedsiębiorstwa państwowego, a jedynie ten fragment jego sytuacji prawnej, który jest związany z odprawą z tytułu rozwiązania stosunku pracy dyrektora, bo to jest przedmiotem sporu. Jeżeli abstrahuje się od elementarnego stosunku prawnego, który jest przedmiotem oceny, to z równym przekonaniem można twierdzić, że ustawą ogólną jest ustawa z dnia 3 marca 2000 r., gdyż dotyczy licznych podmiotów zatrudniających, a nie tylko przedsiębiorstw państwowych. Posługiwanie się wyłącznie kryterium zakresu obowiązywania całych ustaw nie może więc dać zadowalającego rozwiązania. Trzeba porównać zakres stosowania przepisów obu ustaw odnoszących się do tego elementarnego stosunku prawnego, którego dotyczy spór. Nie jest wykluczone, że ta sama ustawa zostanie uznana za ogólną w odniesieniu do jednego stosunku prawnego, a za szczególną w odniesieniu do drugiego. Jeżeli ustawy mają różny zakres podmiotowy i przedmiotowy - jak w rozpoznawanej sprawie - to porównuje się bowiem nie całe ustawy, lecz poszczególne ich unormowania dotyczące tego samego zagadnienia.

Regulacja prawa do odprawy w ustawie z dnia 3 marca 2000 r. dotyczy nie tylko przedsiębiorstw państwowych oraz nie tylko dyrektorów. Jest zatem przepisem ogólnym w stosunku do art. 39 ustawy o przedsiębiorstwach państwowych, który dotyczy tylko dyrektorów tych przedsiębiorstw. Przy braku odrębnych unormowań dotyczących stosunku między tymi przepisami, należy zatem przyjąć, że art. 39 ustawy o przedsiębiorstwach państwowych nie został uchylony przez art. 12 ustawy z dnia 3 marca 2000 r. Jedną z przyjętych zasad wykładni jest bowiem reguła, że późniejszy przepis ogólny nie uchyla wcześniejszego przepisu szczególnego. Oznacza to, że dyrektor ma prawo do odprawy w wysokości sześciomiesięcznego wynagrodzenia, przy spełnieniu przesłanek z art. 39 ustawy o przedsiębiorstwach państwowych.

W powołanym wyroku z dnia 3 grudnia 2003 r. Sąd Najwyższy przyjął, że art. 12, 13 i 26 ustawy z dnia 3 marca 2000 r. modyfikuje prawo do odprawy. Jeżeli ta modyfikacja miałaby być rozumiana jako ograniczenie wysokości odprawy do trzy-

miesięcznego wynagrodzenia, to Sąd Najwyższy rozpoznający niniejszą sprawę nie podziela tego poglądu. Trzeba najpierw zauważyć, że kwestia wysokości odprawy nie była przedmiotem sporu w tamtej sprawie. Sąd Najwyższy rozpoznawał bowiem kasację strony pozwanej w sprawie, w której zasądzono na rzecz dyrektora odprawę w wysokości trzymiesięcznego wynagrodzenia, a spór dotyczył tego, czy odprawa ma charakter obligatoryjny (art. 39 ustawy o przedsiębiorstwach państwowych), czy fakultatywny (art. 12 ustawy z dnia 3 marca 2000 r.). Wspominając o modyfikacji przepisu art. 39 Sąd Najwyższy nie wskazał wyraźnie, na czym ona polega, poczynił tę uwagę poza głównym nurtem rozważań. Nie zajmował się tym szczegółowo, bo nie mógł orzec na niekorzyść strony wnoszącej kasację (pозwanego pracodawcy). W niniejszej sprawie powództwo zostało oddalone, a Sąd Najwyższy rozpoznaje kasację, w której powód twierdzi, że ma prawo do sześciomiesięcznej odprawy. Sąd Najwyższy podziela ten pogląd tak co do prawa do odprawy, jak i co do jej wysokości. Nie ma podstaw do ograniczenia jej wysokości do trzymiesięcznego wynagrodzenia w oparciu o art. 12 ustawy z dnia 3 marca 2000 r. Jest to konsekwencją poglądu o szczególnym charakterze art. 39 ustawy o przedsiębiorstwach państwowych w stosunku do art. 12 ustawy z dnia 3 marca 2000 r. Jeżeli art. 39 ustawy o przedsiębiorstwach państwowych jest przepisem szczególnym, to ma ten charakter nie tylko w odniesieniu do prawa do odprawy, ale też co do jej wysokości. W tych obu elementach ma on pierwszeństwo w stosowaniu przed art. 12 ustawy z dnia 3 marca 2000 r., określającym odprawę jako świadczenie fakultatywne i o niższej wysokości.

Trafny jest podniesiony w kasacji argument z zakresu wykładni systemowej. Ustawa z dnia 3 marca 2000 r. (art. 16 - art. 24) dostosowała do jej regulacji szereg innych przepisów, w tym w art. 17 zmieniła ustawę o przedsiębiorstwach państwowych, pozostawiając jednak bez zmian art. 39. Gdyby jednym z celów ustawy było pozbawienie dyrektorów tych przedsiębiorstw odprawy z art. 39 ustawy o przedsiębiorstwach państwowych, to zgodnie z zasadami prawidłowej legislacji powinno to być dokonane przez zmianę lub uchylenie tego przepisu, względnie przez wprowadzenie ogólnego przepisu wyraźnie derogującego przepisy innych ustaw w określonym zakresie, na przykład że tracą moc wszystkie przepisy w zakresie przewidującym odprawy wyższe niż trzymiesięczne wynagrodzenie. Tego rodzaju wymogi wobec ustawodawcy wynikają z zasady zaufania obywateli do państwa i stanowionego przezeń prawa. Takiej ogólnej regulacji, odnoszącej się do wcześniejszych ustaw szczególnych, ustawa z dnia 3 marca 2000 r. nie zawiera. Mechanizm utraty mocy

obowiązującej (nieważność) przewidziany jest jedynie w relacji między tą ustawą a umowami o pracę i innymi aktami stanowiącymi podstawę nawiązania stosunku pracy oraz umowami cywilnoprawnymi stanowiącymi podstawę zatrudnienia (art. 13 i art. 26). Postanowienia tych umów i aktów sprzed wejścia w życie ustawy, przewidujące odprawę wyższą niż trzymiesięczne wynagrodzenie są nieważne z mocy prawa w części przekraczającej tę granicę (art. 12 w związku z art. 26). Ten sam skutek przewidziany jest wobec wskazanych wyżej umów i aktów zawartych (wydanych) po wejściu w życie ustawy (art. 13).

Z tych względów na podstawie art. 393¹³ § 1 k.p.c. orzeczono jak w sentencji.

=====